

УДК 378.015.31.017:140.8

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5\(45\)-1039-1052](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5(45)-1039-1052)

Варипасв Олексій Михайлович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін, Державний біотехнологічний університет в Харкові, м. Харків, тел. (099) 073-46-41, <http://orcid.org/0000-0003-0541-9102>

Міносян Андрій Сергійович кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін, Державний біотехнологічний університет в Харкові, м. Харків, тел. (099) 073-46-41. <http://orcid.org/0000-0003-3347-5099>

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ СВІТОГЛЯДУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті здійснено комплексний теоретичний і емпіричний аналіз ціннісних орієнтацій студентської молоді України як чинника формування їхнього світогляду в умовах глобалізації, економічної нестабільності та суспільних трансформацій. Методологічну основу дослідження становлять теоретичне узагальнення літератури, аналіз соціологічних даних і результати пілотажного емпіричного опитування, проведеного серед студентів у 2022–2024 роках у Державному біотехнологічному університеті. Результати свідчать про домінування прагматичних цінностей, орієнтацію на матеріальне благополуччя та кар'єрний успіх, з одночасним збереженням важливості морально-етичних орієнтацій, таких як відповідальність, емпатія й самореалізація.

Підкреслено, що цифрове середовище та використання новітніх освітніх технологій, зокрема генеративного штучного інтелекту, посилюють як прагматичні тенденції у формуванні цінностей, так і запит на критичне мислення, адаптивність і моральну саморефлексію серед студентської молоді. Виявлено трансформацію ставлення до сімейних цінностей, дозвільної сфери та громадянської активності: студенти все більше тяжіють до автономії та індивідуалізму, водночас демонструючи зростання інтересу до волонтерської діяльності й підтримки соціально значущих ініціатив.

Окрему увагу приділено значенню гуманітарної освіти як чинника розвитку етичної свідомості, критичної рефлексії та здатності інтегрувати індивідуальні прагнення з потребами суспільства в умовах викликів XXI століття. Освітнє середовище розглядається як простір формування ціннісної автономії та моральної рефлексії через аксіологічно орієнтовані освітні практики. Аргументовано необхідність інтеграції етичного виховання та

критичного мислення в освітній процес задля гармонізації ціннісної системи молоді. Перспективи подальших досліджень пов'язані із розробкою механізмів підтримки балансу між особистісним саморозвитком і громадянською залученістю студентів.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, здобувач вищої освіти, вища освіта, світогляд, прагматизм, аксіологія, моральна автономія.

Varypaiev Oleksii Mikhailovich Ph.D in Philosophy, associate professor, associate professor UNESCO Chair “Philosophy of Human Communication” and social and humanitarian disciplines, State Biotechnological University, Kharkiv, [https:// orcid.org/ 0000-0003-0541-9102](https://orcid.org/0000-0003-0541-9102)

Minosian Andrii Serhiiovych Ph.D in History, associate professor, professor UNESCO Chair “Philosophy of Human Communication” and social and humanitarian disciplines, State Biotechnological University, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0003-3347-5099>

VALUE ORIENTATIONS AS A FACTOR IN SHAPING THE WORLDVIEW OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

Abstract. The article presents a comprehensive theoretical and empirical analysis of the value orientations of Ukrainian students as a factor in shaping their worldview in the context of globalization, economic instability and social transformations. The methodological basis of the study is a theoretical synthesis of the relevant literature, analysis of sociological data and the results of a pilot empirical survey conducted among students at the State Biotechnological University during 2022–2024. The results indicate the dominance of pragmatic values, a focus on material well-being and career success, while simultaneously maintaining the importance of moral and ethical orientations such as responsibility, empathy and self-realization.

It is emphasized that the digital environment and the use of the latest educational technologies, including generative artificial intelligence, enhance both pragmatic trends in the formation of values and the demand for critical thinking, adaptability and moral self-reflection among students. The study reveals a transformation in attitudes towards family values, leisure activities, and civic engagement: students are increasingly inclined towards autonomy and individualism, while also demonstrating a growing interest in volunteering and supporting socially significant initiatives.

Particular attention is paid to the importance of humanitarian education as a factor in the development of ethical consciousness, critical reflection and the ability to integrate individual aspirations with the needs of society in the context of the challenges of the 21st century. The educational environment is considered as a space

for the formation of value-based autonomy and moral reflection through axiologically oriented educational practices. The necessity of integrating ethical education and critical thinking into the educational process in order to harmonize the value system of young people is substantiated. Prospects for further research are related to the development of mechanisms for maintaining a balance between individual self-development and civic engagement of students.

Keywords: value orientations, higher education student, higher education, worldview, pragmatism, axiology, moral autonomy.

Постановка проблеми. Ціннісні орієнтації відіграють ключову роль у формуванні світогляду здобувачів вищої освіти, визначаючи їхню соціально-психологічну готовність до дій відповідно до суспільних та індивідуальних ідеалів. У контексті студентської молоді України вони є важливим фактором становлення світогляду, впливаючи на соціальні переваги, поведінку та активність як суб'єктів суспільних трансформацій.

Формування світогляду студентської молоді відбувається в умовах складних соціальних взаємодій, що супроводжуються кризою традиційних цінностей, невизначеністю соціальних норм та впливом глобалізації. Ціннісні орієнтації, як основа світогляду, відображають внутрішню суперечність між індивідуальними прагненнями та суспільними очікуваннями. Духовність, що лежить в основі цих орієнтацій, може слугувати захисним механізмом від стереотипності мислення й соціальних проблем, розширюючи простір особистого буття [2; с. 17]. Однак її надмірна активність здатна призводити до ізоляції, зниження соціальної активності та психологічних труднощів. У контексті вищої освіти постає проблема поєднання духовного розвитку студентів із стимулюванням їхньої соціальної відповідальності та підготовкою до викликів сучасності. Таким чином, актуальність дослідження полягає у з'ясуванні, як ціннісні орієнтації впливають на становлення світогляду молоді та які механізми здатні забезпечити баланс між індивідуальним і соціальним у цьому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Фундаментальні теоретичні засади аналізу ціннісних орієнтацій були закладені в працях американського соціального психолога М. Рокича, який запропонував дихотомію термінальних (життєві цілі) та інструментальних (засоби досягнення цілей) цінностей. Він визначав ціннісні орієнтації як стійкі, абстрактні ідеї, що спрямовують поведінку особистості незалежно від конкретної ситуації [18; с. 5]. Ця типологія лягла в основу багатьох міжкультурних досліджень, які вивчали взаємозв'язок цінностей та освіти, професійного вибору й ідентичності молоді.

Для розширення аналізу ціннісних орієнтацій українського студентства доцільно звернутися до теорії К. Клакхона та Ф. Стродтбека (1961), яка визначає універсальні ціннісні виміри, що формують поведінку в різних

суспільствах [9; с. 10]. Автори виокремлюють п'ять ключових проблем, на які кожна культура має знайти відповідь: ставлення до часу, природи, міжособистісних відносин, мотивації поведінки та природи людини. Кожен вимір має обмежену кількість можливих орієнтацій, які різняться за пріоритетами в різних культурах. Застосування цієї теорії до українських даних дозволяє виявити, як локальний контекст впливає на універсальні цінності. Прагматизація цінностей зумовлена економічною нестабільністю, що сприяє фокусу на поточних потребах. Освіта сприяє розвитку позитивних рис, таких як відповідальність, але зберігається прагматизм.

Дослідження К. Клакхона та Ф. Стродтбека підкреслює, що ціннісні орієнтації є універсальними, але їхній пріоритет залежить від культурного контексту [6; с. 7]. В Україні економічна нестабільність і посткризовий контекст сприяють домінуванню індивідуалістичних і прагматичних цінностей, однак академічне середовище відіграє ключову роль у розвитку соціально відповідальних орієнтацій, що частково збігається з універсальними тенденціями, описаними в теорії.

У сучасному міжнародному контексті зростає роль емпіричних досліджень, заснованих на інструментах, як-от портретний опитувальник цінностей Ш. Шварца [19; с. 13-20]. Зокрема, дослідники з Мексики зафіксували домінування гедоністичних і самоспрямованих орієнтацій, що свідчить про зниження значущості досягнень серед студентів [7; с. 232–233]. Аналогічні трансформації виявлено і в дослідженні на основі даних World Values Survey (2023), де освіта прямо корелює зі зростанням політичної активності та інтересу до дозвілля, одночасно знижується роль релігійних цінностей [11; с. 1403–1409].

Проблема ціннісних орієнтацій у вітчизняній традиції активно досліджувалася у контексті соціалізації, соціокультурної трансформації та формування світогляду молоді, причому акцент робився на поділі соціально-психологічного та загальнопсихологічного підходів до аналізу.

Дослідження Л. Марчук, О. Раритського та З. Янковської демонструє, що академічне середовище стимулює зростання значущості таких цінностей, як амбіція (до 90%) та відповідальність (до 93,3%) [13; с. 492–493], а також таких моральних імперативів, як свобода та справжня дружба, що вказує на поступове зміщення в бік самореалізації та професійної зрілості.

Аналіз даних дослідження О. Свід і Л. Сокурянської, в свою чергу, свідчить про загальне домінування матеріалістичних установок серед молоді, однак паралельно з цим зберігаються постматеріалістичні прагнення до економічної незалежності та самореалізації [20; с. 137–138], що свідчить про поляризацію ціннісної свідомості.

За останній час виявлено, що культуротворче середовище вищого навчального закладу сприяє розвитку духовно-моральних цінностей через діалог, інтеграцію традицій та інновацій [16; с. 17–18]. Аналогічно, дослідження Г. Локаревої та Г. Чорної підтверджує зсув від традиційних цінностей до

саморозвитку (91%) і патріотизму (59%), зумовлений соціально-політичними подіями [12; с. 98–100].

Огляд наукових джерел свідчить про глибоку еволюцію ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти в умовах глобалізації, демократизації та соціально-економічної нестабільності. Зарубіжні підходи підкреслюють універсальність структури цінностей і водночас її культурну специфіку. Вітчизняні дослідження демонструють прагматизацію світоглядних орієнтирів, що співіснує з морально-етичними переконаннями. Усе це вказує на необхідність інтегративного підходу до формування цінностей через систему вищої освіти як простору для гармонізації індивідуальних прагнень та суспільної відповідальності здобувачів вищої освіти.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз ціннісних орієнтацій студентів, їхньої структури, динаміки та ролі у формуванні світогляду в умовах сучасних соціальних змін. Для досягнення мети використано методи: теоретичний аналіз літератури для узагальнення концепцій цінностей, емпіричний аналіз даних соціологічних опитувань, а також соціологічне дослідження ДБТУ 2022-2024 років (опитано 150 студентів) для вивчення ціннісних пріоритетів. Застосовано порівняльний підхід для виявлення тенденцій у формуванні світогляду.

Виклад основного матеріалу.

Ціннісні орієнтації студентської молоді виступають ключовим чинником формування її світоглядної структури, що в сучасних умовах нестабільності соціального середовища набуває особливої значущості. Здобувачі вищої освіти, як соціальна група, що перебуває на межі інтеграції у доросле життя, найбільш чутлива до змін культурного, економічного й політичного ландшафту. Тому вивчення її ціннісних пріоритетів дозволяє не лише виявити внутрішню структуру особистості, а й прогнозувати напрями соціальної динаміки.

Категорія «ціннісні орієнтації» має глибоку міждисциплінарну основу, охоплюючи соціально-філософські, соціологічні та психологічні підходи. М. Рокич поділяє цінності на термінальні (цілі) та інструментальні (засоби їх досягнення). Подібна класифікація дозволяє емпірично фіксувати динаміку змін у пріоритетах молоді та відстежувати взаємозв'язок між освітнім середовищем і трансформацією світогляду [18; с. 7].

У контексті трансформації освітнього середовища варто звернути увагу на виклики та можливості, що виникають унаслідок впровадження генеративного штучного інтелекту у вищій освіті. Дослідження виявили, що студенти у сімдесяти шести країнах активно використовують генеративний штучний інтелект як інструмент для самоосвіти, створення текстів і пошуку інформації. Водночас треба відзначити потенційний ризик зниження когнітивних навичок та порушення академічної доброчесності, особливо в культурних контекстах з високим рівнем уникнення невизначеності та

довгостроковою орієнтацією, що підкреслює необхідність адаптації ціннісної парадигми до нових технологічних викликів [22; с. 14].

Проблема формування ціннісних орієнтацій студентства традиційно пов'язується із процесами соціалізації та ідентичності. В цьому контексті ціннісні орієнтації розглядаються не як фіксована система, а як динамічна структура, що формується на стику особистих настанов і зовнішніх впливів. Однією з пріоритетних проблем стає ціннісне ставлення студентської молоді до професійної діяльності. Саме система професійно-ціннісних орієнтацій значною мірою впливає на рівень професійної самореалізації, а процес їхнього формування є результатом інтеграції особистісних установок, педагогічного середовища та цінностей, притаманних обраній професії [3; с. 44].

Для поглиблення розуміння ціннісних орієнтацій студентів доцільно порівняти український контекст із даними інших країн, зокрема Словаччини, де також досліджувалися ціннісні пріоритети молоді в умовах соціальних трансформацій. Дослідження Дж. Кнапіка показало, що словацькі студенти надають перевагу соціальним і моральним цінностям, що контрастує з прагматичними установками українських студентів [8; с. 306]. Якщо в Україні економічна нестабільність сприяла прагматизації цінностей, то в Словаччині більший акцент на соціальних і моральних цінностях може бути пов'язаний із сильнішим впливом педагогічної освіти та релігійних традицій.

Для поглиблення розуміння ціннісних орієнтацій українського студентства доцільно порівняти їх із результатами дослідження цінностей у сорока європейських суспільствах, проведеного на основі даних Eurobarometer 98.2. Термінальні цінності, такі як мир (високий пріоритет у 90% країн), свобода та рівність, домінують у більшості суспільств, тоді як інструментальні цінності, зокрема відповідальність і толерантність, варіюються залежно від соціально-економічних умов [1; с. 16-17]. В Україні, за даними опитування у Державному біотехнологічному університеті, ДБТУ (2022-2024), студенти надають перевагу прагматичним цінностям, як-от матеріальне благополуччя, що дещо контрастує з європейськими тенденціями, де соціальні та моральні цінності мають вищий пріоритет. Можливо, такий прагматизм має одну з головних причин у збройній агресії Росії в цей період.

Порівняльні дослідження показують, що в країнах із розвиненою демократією, таких як Нідерланди та Норвегія, ціннісна структура тісно пов'язана з ідеологічними та соціально-демографічними факторами, зокрема віком і економічним становищем. В Україні економічна нестабільність сприяє прагматизації цінностей, однак зростання інструментальних цінностей, як-от відповідальність і амбіція, серед випускників свідчить про потенціал академічного середовища для формування соціально відповідального світогляду [13; с. 490].

Варто зазначити, що такі орієнтації не є унікальними для українського студентства. У дослідженні, проведеному в Мексиці за допомогою

Опитувальника портретних цінностей Ш. Шварца, з'ясовано, що молодь надає перевагу гедонізму, самоспрямуванню й доброзичливості, а цінність досягнення виявилась найменш популярною [7; с. 232]. Автори пов'язують це із загальною фрустрацією щодо соціальної мобільності та зниження мотивації до зусиль у системах, які не гарантують справедливої винагороди. У цьому контексті важливо враховувати, що професійні цінності формуються не лише через соціальний запит, але й завдяки структурованому підходу до освітнього процесу. Загальною тенденцією є фіксація в нещодавніх дослідженнях трансформації ціннісних орієнтацій студентів в процесі академічного зростання. Це дає підстави стверджувати, що освітнє середовище, зокрема університет, здатне виступати каталізатором переоцінки життєвих пріоритетів, сприяючи формуванню більш соціально відповідального типу особистості.

Формування системи цінностей у студентської молоді визначається поєднанням особистісних потреб, суспільних впливів та інституційних норм, які проявляються у життєво-смыслових установках. Основні термінальні орієнтири, за результатами емпіричних досліджень, включають цінності здоров'я, любові й матеріальної стабільності. Таке поєднання вказує на прагнення до збалансованого розвитку, де поєднуються фізіологічні, емоційні й соціально-економічні аспекти життєдіяльності.

У студентів з чітко сформованими професійними планами домінують раціональні й утилітарні орієнтації. Матеріальна забезпеченість, ефективна самореалізація, продуктивне життя виступають головними орієнтирами поведінки, які пов'язані з наявністю довгострокових життєвих цілей [10, с. 566].

Інституційне середовище вищих навчальних закладів суттєво впливає на пріоритети студентів. Освітні траєкторії, академічна культура та вимоги ринку формують соціальні стандарти успіху. Глобалізація дослідницької функції університетів і академічне змагання спричиняють посилення прагматичних установок, де пріоритет надається кар'єрному зростанню та фінансовій безпеці [5; с. 153]. У таких умовах морально-етичні критерії можуть втрачати значущість у порівнянні з інструментальними цінностями.

Формування стабільної ціннісної системи в межах освітнього простору можливе лише за умови інтеграції аксіологічного підходу в навчально-виховну діяльність. Аксіологічна освіта сприяє розвитку у студентів таких рис, як відповідальність, критичне мислення, рефлексивність і толерантність, які необхідні для успішної адаптації до соціально-економічних трансформацій. Оцінка універсальних цінностей на основі теорії Ш. Шварца вказує на багатовекторну природу ціннісної мотивації студентства. Модель Ш. Шварца, яка передбачає десять типів цінностей, охоплює широкий спектр людської мотивації, однак не враховує окремі ключові позиції, запропоновані М. Рокічем: самоповагу, мудрість, незалежність і аналітичне мислення. Саме ці орієнтири в українському соціокультурному середовищі корелюють з автономією, візіонерством та формуванням стратегічного мислення [21; с. 3].

Водночас у студентському середовищі відбувається посилення утилітарного сприйняття освіти. Вона дедалі частіше постає як ресурс для отримання економічної стабільності, а не як простір для всебічного саморозвитку. Опитування студентів свідчать про підвищення інтересу до освітніх форматів, які акцентують на самостійності навчання, персоналізації освітніх маршрутів, розвитку аналітичних та практичних навичок. Цифрове освітнє середовище виступає одним з інструментів формування ціннісних орієнтацій. Участь у професійних онлайн-спільнотах, проходження віртуальних стажувань та виконання колаборативних дистанційних проєктів стимулюють підвищення рівня автономії, відповідальності й мотиваційної залученості. Цифрова соціалізація стає джерелом індивідуального зміцнення цілей і формування цілеспрямованої поведінки в професійній сфері.

Показовим прикладом емпіричного вивчення студентських цінностей стало соціологічне опитування, реалізоване у 2022-2024 роках на базі Державного біотехнологічного університету (ДБТУ). У процесі дослідження виявлено, що 62% опитаних визначальним чинником вибору майбутньої професії назвали очікуване матеріальне благополуччя. Лише 18% респондентів орієнтувалися на соціальну значущість майбутньої діяльності. Ще 15% заявили про готовність обрати фах виключно з міркувань престижу, навіть за відсутності особистісної зацікавленості. Подібна структура відповідей свідчить про поширення індивідуалістично-утилітарного підходу до визначення професійної траєкторії.

Трансформація морально-сімейних цінностей також засвідчує зміну світоглядної парадигми. Хоча близько 70% студентів декларують важливість родини як базової життєвої цінності, більшість з них не пов'язують її з обов'язковістю раннього шлюбу чи батьківства. За даними опитування у ДБТУ, лише 25% планують створити сім'ю впродовж 5–7 років після завершення навчання, водночас 22% висловлюють сумнів щодо доцільності офіційного шлюбу як інституту. Такі тенденції пояснюються орієнтацією на особистісну автономію, пріоритет комфортного середовища та самореалізацію як умову для побудови тривалих стосунків.

У сучасному контексті зростаючого психоемоційного навантаження значно зростає роль дозвільних орієнтацій. Молодь дедалі частіше використовує дозвілля не лише як відпочинок, а як засіб психосоціального захисту. Соціальні мережі, стрімінгові платформи, комп'ютерні ігри стають механізмами емоційного відновлення, зменшення тривожності та утворення простору дистанціювання від зовнішнього тиску. Така тенденція вимагає концептуального переосмислення дозвілля як ресурсу розвитку м'яких навичок, креативності й неформального навчання.

Громадянські й політичні орієнтації студентства залишаються неодно-рідними. Лише 24% респондентів брали участь у виборах, а громадянська активність здебільшого обмежується висловленням думок у цифрових каналах

[12; с. 98–100]. Для ДБТУ цей відсоток становить 33%. Подібна динаміка свідчить про зниження рівня довіри до інституцій, а також про домінування цифрової громадянськості над традиційними формами участі. При цьому зберігається потенціал розвитку соціальної залученості на основі нових форматів взаємодії.

Студенти з чіткими професійними планами активніше включаються у неформальні соціальні ініціативи. Їхні провідні цінності (саморозвиток, впевненість у собі та рефлексивність) формують установку на соціальну відповідальність і готовність до дії в межах громади [10; с. 566]. Паралельно з інституційним впливом на формування громадянської активності студентства зростає значущість цифрового простору. Участь у онлайн-волонтерстві, віртуальних ініціативах і освітніх проєктах сприяє підвищенню етичної чутливості, інтеркультурної толерантності й уміння співпрацювати в глобальному середовищі.

Система міжособистісних зв'язків студентів також зазнає змін: автономія не виключає колективності, а взаємодія у групах розглядається як ресурс особистісного зростання. Підтримка, довіра, солідарність у мікросередовищі виступають ключовими цінностями, що доповнюють індивідуалістичні орієнтації. молодих людей включитися в нові соціальні відносини [4; с. 3].

Разом з тим, емпіричні дослідження, проведені в Україні в другій Університетське середовище виконує функцію культурного посередника, сприяючи формуванню досвіду моральної рефлексії та соціальної взаємодії. У спільній діяльності студентська молодь засвоює моральні значення, що виходять за межі інструментальної вигоди. У динамічному середовищі університету формуються нові уявлення про відповідальність, гідність, колективну етичну поведінку. Ціннісні орієнтації студентів не є фіксованими, вони змінюються залежно від впливів і обставин, водночас демонструючи поступову диференціацію та зростання рефлексивного рівня. В умовах соціальних трансформацій, військової загрози, зміни моделей ідентичності особливої ваги набуває формування здатності молоді до морального самовизначення. Освітні інституції мають створювати можливості для переживання морального вибору, розвитку етичної саморегуляції та підтримки ціннісної автономії, що відповідає викликам часу.

У контексті зовнішньої загрози, політичної нестабільності та воєнного конфлікту, питання національної ідентичності набуває особливої актуальності в ціннісному полі студентської молоді України [15; с. 63]. Суспільна чутливість до теми національного самовизначення, солідарності, патріотичної участі формується не лише під впливом дискурсивних конструктів, а як наслідок особистісного досвіду взаємодії з кризовими ситуаціями. Молодь усе активніше долучається до суспільно значущих ініціатив: волонтерських, культурних, гуманітарних проєктів, а також допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Таке залучення відображає нову модель патріотизму, в якій домінує не декларативна лояльність до держави, а реальна практична дія, орієнтована на підтримку соціального блага. Заклади вищої освіти відіграють роль платформ, що активізують громадянський потенціал: реалізуються волонтерські програми, укладаються партнерства з громадськими організаціями, створюються просвітницькі середовища для формування етичної відповідальності [14; с. 70].

Водночас актуалізується потреба в рефлексії особистісного ціннісного досвіду. Зростає інтерес студентства до психологічного комфорту, ментального здоров'я, внутрішньої стабільності. Університетська спільнота стикається з новими запитами, які передбачають інтеграцію психоемоційної підтримки, менторських програм і принципів етичної педагогіки в освітній процес. Розвиток гуманістичних орієнтацій супроводжується прагненням до емоційної збалансованості, усвідомлення себе як суб'єкта, здатного до морального вибору.

З урахуванням динаміки соціальних трансформацій, університетське середовище набуває ролі не лише інтелектуального центру, а й простору моральної орієнтації. Університет як соціальний інститут постає як заклад, який підтримує формування етичної свідомості шляхом освітніх практик, спрямованих на розвиток емпатії, етичного аналізу, взаємної підтримки. Результати внутрішніх досліджень свідчать про підвищення уваги студентів до гуманітарних і ціннісних аспектів освіти. Аксіологічний потенціал вищої школи може бути реалізований через впровадження курсів, орієнтованих на розвиток критичного мислення, соціального інтелекту, моральної рефлексії. Ефективними інструментами виступають тематичні семінари, міждисциплінарні курси, платформи волонтерської активності, менторські програми. Такі підходи дозволяють синтезувати когнітивний, емоційний та соціальний компоненти розвитку особистості. За результатами глобального дослідження World Values Survey (Wave 7) випускники вищих навчальних закладів виявляють підвищену орієнтацію на міжособистісні зв'язки, політичну свідомість та потребу в якісному дозвіллі, на відміну від тих, хто не здобув вищу освіту [11; с. 1408]. Таким чином, диференціація світоглядних моделей відбувається залежно від рівня академічної інтеграції, що зумовлює необхідність системного підходу до формування ціннісної ідентичності.

Висновки. Ціннісні орієнтації студентської молоді України виступають ключовим чинником формування світоглядної ідентичності в умовах соціальних трансформацій. Структура цінностей студентів є багаторівневою, динамічною й амбівалентною. Переважають індивідуалістичні настанови: матеріальна стабільність, особистий комфорт, самореалізація. За даними опитування, проведеного на базі Державного біотехнологічного університету у 2022-2024 роках, 62% студентів обирають професію з міркувань фінансової вигоди, тоді як лише 18% орієнтуються на соціальну значущість. Схожі тенденції простежуються й у сфері освіти, яку 68% респондентів сприймають як інструмент кар'єри.

Водночас не можна говорити про повне витіснення морально-етичних цінностей: зберігається значення таких орієнтацій, як відповідальність, чесність, емпатія. Близько 23% студентів визнають вплив освіти на формування моральних установок, що створює підґрунтя для цілеспрямованої виховної діяльності з боку університету як інституції духовного розвитку.

Отже, для гармонізації системи цінностей студентства необхідно реалізувати стратегії, що поєднують академічну підготовку з етичним і аксіологічним вихованням. Подальші дослідження варто зосередити на пошуку інноваційних освітніх рішень, спрямованих на подолання ціннісних суперечностей, формування цілісного світогляду здобувачів вищої освіти та зміцнення її потенціалу як активної частини громадянського суспільства.

Література:

1. Alaminos-Fernández, A., Alaminos, A., & Alaminos-Fernández, P. (2023). *Rokeach: A estrutura de valores de quarenta sociedades europeias. Uma abordagem exploratória baseada na teoria de Milton Rokeach*. Obets Ciencia Abierta: Universidade de Alicante. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.28774.80965>
2. Варипаєв О. М., & Міносян А. С. (2024). Світогляд фахівця як основа професійної діяльності / *Інноваційні технології і методика викладання гуманітарних дисциплін: теорія і практика технічних закладів вищої освіти: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Харків, 18 квітня 2024 р.* Харків: ХНАДУ. С. 16–18.
3. Вдовиченко Р., Шапочка К. (2019) *Формування ціннісного ставлення студентської молоді до професійної діяльності / The Scientific Heritage. 2019. №41. С. 43–46.*
4. Dolgova, V. I., Apushkina, K. N., & Sajfullina, K. R. (2023). The study of value orientations among first-year students. / *SHS Web of Conferences*, 164, 00037. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202316400037>
5. Hermanowicz, J. C. (2019). Change – social and personal: Thomas and Znaniecki's *The Polish Peasant* for the study of present-day change in global higher education. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 81(4), 141–163. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2019.81.4.17>
6. Hills, M. D. (2002). Kluckhohn and Strodtbeck's Values Orientation Theory. *Online Readings in Psychology and Culture*, 4(4). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1040>
7. Cisneros Concha, I. A., Druet Domínguez, N. V., & Chan Chi, G. I. (2018). Human values in students from a higher education institution [Human values in students from a higher education institution] / *International Journal for Innovation Education and Research*, 6(8), 227–234. <https://doi.org/10.31686/ijer.vol6.iss8.1137>
8. Knapik, J. (2021). The moral value orientations of university students. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, 11(2), 304–308. <https://doi.org/10.33543/1102304308>
9. Kluckhohn, F. R., & Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in value orientations*. Row, Peterson.
10. Кобець О. В., & Бучацька С. М. (2024). Особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування професійних планів студентів. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, 1(35), 562–569. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-562-569](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-562-569)
11. Koshy, P., Cabalu, H., & Valencia, V. (2023). Higher education and the importance of values: Evidence from the World Values Survey. *Higher Education*, 85, 1401–1426. <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00896-8>
12. Lokarieva, H., & Chorna, H. (2022). Transformation of value orientations of higher education applicants in Ukraine. *Journal of Curriculum and Teaching*, 11(3), 95–102. <https://doi.org/10.5430/jet.v11n3p95>

13. Marchuk, L., Rarytskyi, O., & Yankovska, Z. (2022). Value orientations of journalism students in context of their academic training. *Journal of Education Culture and Society*, 13(2), 485–500. <https://doi.org/10.15503/jecs2022.2.485.500>

14. Міносян А. С., & Варипаєв О. М. (2018). Ментальні архетипи української культури: формування нації та національної держави / *Тоталітарне суспільство як загроза розвитку демократичної держави: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 жовтня 2018 р.* Харків: ХДУХТ. С. 69–73.

15. Міносян А. С., Варипаєв О. М., & Юрченко Л. І. (2021). Теорія та практика тоталітарного мислення на зламі століть: українські реалії / *Національна пам'ять (на вшанування жертв тоталітаризму): збірник наукових праць.* Львів: Друкарня ЛНМУ ім. Данила Галицького. С. 61–66.

16. Ордіна Л. Л., Ярмола О. В. (2018). Формування ціннісних орієнтацій студентів у культурно-творчому середовищі закладу вищої освіти. *ScienceRise: Педагогічна освіта*, 4(24), 16–19. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.131950>

17. Peterson, G. B. (Ed.). (1997). *The Tanner lectures on human values 1997* (Vol. 18). University of Utah Press.

18. Rokeach, M. (2000). *Understanding human values: Individual and societal.* Simon & Schuster.

19. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1–65). New York: Academic Press. [http://dx.doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)

20. Свід О., Сокурняська Л. (2017). Динаміка ціннісних орієнтацій українських студентів в часи незалежності: Повернення до «матеріалізму»? *Соціологія: Теорія, Методи, Маркетинг*, (4), 135–150. <https://doi.org/10.15407/sociology2017.04.135>

21. Yekimov, S., Ospanova, B., Dosbenbetova, A., Oripov, K., Kabulova, Z., Yangibayeva, N., & Mamatkulova, S. (2024). Axiological significance of axiological education for the preparation of students of technical specialties. *E3S Web of Conferences*, 531, 05006. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453105006>

22. Yusuf, A., Pervin, N., & Román-González, M. (2024). Generative AI and the future of higher education: A threat to academic integrity or reformation? Evidence from multicultural perspectives. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 21, Article 21. <https://doi.org/10.1186/s41239-024-00453-6>

References

1. Alaminos-Fernández, A., Alaminos, A., & Alaminos-Fernández, P. (2023). Rokeach: A estrutura de valores de quarenta sociedades europeias. Uma abordagem exploratória baseada na teoria de Milton Rokeach. *Obets Ciencia Abierta: Universidade de Alicante*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.28774.80965>

2. Varipayev, O. M., & Minosian, A. S. (2024). *The worldview of a professional as the basis of professional activity. [Svitoglyad fakhivtsya yak osnova profesiynoyi diyalnosti]* / Innovatsiyni tekhnologii i metodyka vykladannya humanitarnykh dystsyplin: teoriya i praktyka tekhnichnykh zakladiv vyshchoyi osvity: materialy Vseukrayinskoji nauково-metodychnoyi konferentsiyi, m. Kharkiv, 18 kvitnya 2024 r. Kharkiv: KhNADU. Pp. 16–18. [in Ukrainian].

3. Vdovychenko, R., & Shapochka, K. (2019). *The formation of students' value attitude toward professional activity. [Formuvannya tsinnisnoho stavlennya studentskoyi molodi do profesiynoyi diyalnosti]* / The Scientific Heritage, 41, 43–46.[in Ukrainian].

4. Dolgova, V. I., Apushkina, K. N., & Sajfullina, K. R. (2023). The study of value orientations among first-year students. *SHS Web of Conferences*, 164, 00037. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202316400037>

5. Hermanowicz, J. C. (2019). Change – social and personal: Thomas and Znaniecki's *The Polish Peasant* for the study of present-day change in global higher education. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 81(4), 141–163. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2019.81.4.17>
6. Hills, M. D. (2002). Kluckhohn and Strodtbeck's Values Orientation Theory. *Online Readings in Psychology and Culture*, 4(4). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1040>
7. Cisneros Concha, I. A., Druet Domínguez, N. V., & Chan Chi, G. I. (2018). Human values in students from a higher education institution [Human values in students from a higher education institution] / *International Journal for Innovation Education and Research*, 6(8), 227–234. <https://doi.org/10.31686/ijer.vol6.iss8.1137>
8. Knapik, J. (2021). The moral value orientations of university students. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, 11(2), 304–308. <https://doi.org/10.33543/1102304308>
9. Kluckhohn, F. R., & Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in value orientations*. Row, Peterson.
10. Kobets, O. V., & Buchatska, S. M. (2024). *Features of the influence of value orientations on the formation of students' professional plans [Osoblyvosti vplyvu tsinnisnykh oriyentatsiy na formuvannya profesiynykh planiv studentiv]* / *Perspektyvy ta innovatsiyi nauky* (Seriya «Pedagogika», «Psykhologhiya», «Medytsyna»), 1(35), 562–569. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-562-569](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-562-569) [in Ukrainian].
11. Koshy, P., Cabalu, H., & Valencia, V. (2023). Higher education and the importance of values: Evidence from the World Values Survey. *Higher Education*, 85, 1401–1426. <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00896-8>
12. Lokarieva, H., & Chorna, H. (2022). Transformation of value orientations of higher education applicants in Ukraine. *Journal of Curriculum and Teaching*, 11(3), 95–102. <https://doi.org/10.5430/jet.v11n3p95>
13. Marchuk, L., Rarytskyi, O., & Yankovska, Z. (2022). Value orientations of journalism students in context of their academic training. *Journal of Education Culture and Society*, 13(2), 485–500. <https://doi.org/10.15503/jecs2022.2.485.500>
14. Minosian, A., & Varypaev, O. (2018). *Mental archetypes of Ukrainian culture: Nation and state formation [Mentalni arkhetypy ukrayinskoyi kultury: formuvannya natsiyi ta natsionalnoyi derzhavy]* / *Totalitarne suspilstvo yak zahroza rozvytku demokratychnoyi derzhavy: materialy Vseukrayinskoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, 18 zhovtnya 2018 r.* Kharkiv: KhDUKhT. Pp. 69–73.[in Ukrainian].
15. Minosian, A., Varypaev, O., & Yurchenko, L. (2021) *The theory and practice of totalitarian thinking at the turn of the centuries: Ukrainian realities [Teoriya ta praktyka totalitarnoho myslennya na zlamy stolitt: ukrayinski realiyi]* / *Natsionalna pam'yat (to commemorate the victims of totalitarianism): zbirnyk naukovykh prats.* Lviv: Drukarnya LNMU im. Danyla Halytskoho. Pp. 61–66.[in Ukrainian].
16. Ordina, L., & Yarmola, O. (2018). *Formation of value orientations of students in the cultural and creative environment of a higher education institution [Formuvannya tsinnisnykh oriyentatsiy studentiv u kulturno-tvorchomu seredovyshchi zakladu vyshchoyi osvity]* / *ScienceRise: Pedagogichna osvita*, 4(24), 16–19. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.131950> [in Ukrainian].
17. Peterson, G. B. (Ed.). (1997). *The Tanner lectures on human values 1997* (Vol. 18). University of Utah Press.
18. Rokeach, M. (2000). *Understanding human values: Individual and societal*. Simon & Schuster.
19. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1–65). New York: Academic Press. [http://dx.doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)

20. Svid, O., & Sokurianska, L. (2017). *Dynamics of value orientations of Ukrainian students in the times of independence: Back to "materialism"? [Dynamika tsinnisnykh oriyentatsiy ukrayinskykh studentiv v chasy nezalezhnosti: Povernennya do "materializmu"?]* / *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, (4), 135–150. <https://doi.org/10.15407/sociology2017.04.135> [in Ukrainian].

21. Yekimov, S., Ospanova, B., Dosbenbetova, A., Oripov, K., Kabulova, Z., Yangibayeva, N., & Mamatkulova, S. (2024). Axiological significance of axiological education for the preparation of students of technical specialties. *E3S Web of Conferences*, 531, 05006. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453105006>

22. Yusuf, A., Pervin, N., & Román-González, M. (2024). Generative AI and the future of higher education: A threat to academic integrity or reformation? Evidence from multicultural perspectives. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 21, Article 21. <https://doi.org/10.1186/s41239-024-00453-6>